

Peter Pico Geerdsen

08:2006 ARBEJDSPAPIR

FØRTIDSPENSIONISTER OG ARBEJDSMARKEDET

FORSKNINGSAFDELINGEN FOR BESKÆFTIGELSE OG ERHVERV

Førtidspensionister og arbejdsmarkedet

Peter Pico Geerdsen

***Beskæftigelse og Erhverv
Arbejdsrapport 08:2006***

Socialforskningsinstituttets arbejdsrapporter indeholder foreløbige resultater af undersøgelser og forarbejder til artikler eller rapporter. Arbejdsrapporter udgives i et begrænset oplag som grundlag for en faglig diskussion, der indgår som led i forskningsprocessen. Læseren bør derfor være opmærksom på, at resultater og fortolkninger i den færdige rapport eller artikel vil kunne afvige fra arbejdsrapporten. Arbejdsrapporter er ikke omfattet af de procedurer for kvalitetssikring og redigering, som gælder for instituttets forskningsrapporter.

FØRTIDSPENSIONISTER OG ARBEJDSMARKEDET

Peter Pico Geerdsen

OM UNDERSØGELSEN

Formålet med arbejdsrapporten er at afdække førtidspensionister deltagelse på arbejdsmarkedet. Arbejdsrapporten belyser tre forhold: 1) hvor stor en andel af førtidspensionisterne der arbejder 2) arbejdsindkomsten for de førtidspensionister, der er i beskæftigelse og 3) hvad der karakteriserer førtidspensionister, som arbejder sammenlignet med førtidspensionister, der ikke arbejder.

Arbejdsrapporten bringer de første resultater fra en evaluering af ”Regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap”, som Socialforskningsinstituttet gennemfører på foranledning af Arbejdsmarkedsstyrelsen. Udover arbejdsrapporten vil der i efteråret/vinteren 2006 blive udgivet en rapport med resultater fra en spørgeskemaundersøgelse, hvor det bl.a. belyses, hvor mange personer med handicap, der er i arbejde.

Der er tilknyttet en følgegruppe til undersøgelsen, som takkes for kommentarer og forslag til arbejdsrapporten.

FØRTIDSPENSIONISTER OG ARBEJDSMARKEDET

I de kommende år vil der være behov for et større arbejdsudbud. Derfor har regeringen opstillet en række målsætninger og indsatsområder, der skal sikre en øget deltagelse på arbejdsmarkedet blandt andet fra personer med handicap.¹ Blandt førtidspensionister er der mange med nedsat arbejdsevne pga. et handicap, jf. Clausen et. al. 2004. Som et første skridt på vejen mod at afdække om der blandt førtidspensionisterne er et uudnyttet potentiale af arbejdskraft, er det derfor interessant at få undersøgt arbejdsudbudet i denne gruppe. Hvor mange førtidspensionister arbejder i dag, og hvor meget tjener de? På den ene side må det forventes, at arbejdsudbudet er begrænset – de fleste førtidspensionister har netop trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet pga. varigt nedsat arbejdsevne og har i forbindelse med tilkendelsen af førtidspension fået deres arbejdsevne undersøgt grundigt. På den anden side kan det tænkes, at der er nogle, som kan og gerne vil arbejde, hvis det rette job og de rette arbejdsbetingelser er til stede.

Der er imidlertid en meget begrænset viden på dette område, både hvad angår førtidspensionisternes arbejdsomfang, samt hvilke forhold, der skal være opfyldt for, at de kan arbejde. Vi vil derfor i dette arbejdspapir forsøge at afdække, i hvor stor udstrækning førtidspensionisterne deltager på arbejdsmarkedet. Dette vil vi gøre ved at belyse 1) hvor stor en andel af førtidspensionisterne der arbejder 2) arbejdsindkomsten for de førtidspensionister, der er i beskæftigelse og 3) hvad der karakteriserer førtidspensionister, som arbejder sammenlignet med førtidspensionister, der ikke arbejder.

Data til analyserne i dette arbejdspapir bygger på et udtræk fra Danmarks Statistik af personer, der, ifølge den sammenhængende socialstatistik, på et eller andet tidspunkt i perioden 1999 til 2002 modtog førtidspension.

Kapitlet er organiseret som følger. Først gennemgår vi kort reglerne for førtidspension. Dernæst beskriver vi omfanget af arbejde blandt førtidspensionisterne. Til sidst sammenligner vi

¹ Regeringens beskæftigelsesstrategi for personer med handicap, december 2004 og Handicappolitiske handlingsplan, 2003

førtidspensionisterne i arbejde med førtidspensionisterne uden arbejde med hensyn til nogle demografiske og helbredsmæssige indikatorer.

Kapitlets hovedkonklusioner er, at:

- lidt under 1/5 af førtidspensionisterne var i arbejde i årene 1999 til 2002.
- der fra 1999 til 2002 var en stigning i andelen af førtidspensionister med lønmodtagerarbejde på 2 procentpoint.
- førtidspensionister på mellemste pension oftere er i arbejde (20%) end pensionister på højeste (17%), på almindelig forhøjet (15%) og pensionister på almindelig førtidspension (13%).
- førtidspensionisterne, der i 2002 havde et arbejde, havde i gennemsnit en årsindkomst fra erhvervsarbejde på godt 37.000 kr.
- 9 procent af førtidspensionisterne, der i 2002 var i beskæftigelse, havde en årsindkomst fra arbejde på niveau med eller over det dobbelte af førtidspensionens grundbeløb, svarende til 52.524 kr. i 2002.
- personer i skånejob i gennemsnit arbejdede 22,3 timer om ugen.
- førtidspensionisterne oftest er ansat i den offentlige sektor.
- førtidspensionister i arbejde adskiller sig fra førtidspensionister uden arbejde ved oftere at være: mænd, under 50 år, bosiddende på Fyn eller i Jylland og med dansk oprindelse.

REGLERNE FOR FØRTIDSPENSIONEN

De nuværende regler for førtidspension trådte i kraft 1. januar 2003. Ifølge reglerne kan man tilkendes førtidspension, hvis arbejdsevnen er nedsat i en sådan grad, at det ikke er muligt at have en tilknytning til arbejdsmarkedet i en ansættelse på normale vilkår eller i form af et fleksjob. Førtidspension gives til personer i alderen 18 til 65 år og svarer for enlige til den maksimale dagpengesats.

Analyserne i dette arbejdspapir bygger på data om personer, der fik tilkendt førtidspension efter de regler, der gjaldt før 2003. Før 2003 fandtes 4 typer af førtidspension: Højeste, mellemste, forhøjet almindelig

førtidspension og almindelig førtidspension.² Om man var berettiget til den højeste førtidspension eller fx den forhøjede almindelige førtidspension afhang primært af, hvor nedsat ens arbejdsevne var.

Den højeste førtidspension blev tildelt personer mellem 18 og 59 år, der var så fysisk eller psykisk invalideret, at de ikke havde nogen erhvervsevne tilbage.

Den mellemste førtidspension blev tildelt personer mellem 18 og 59 år, hvor erhvervsevnen af helbredsmæssige årsager var varigt nedsat med 2/3 eller mere. Personer mellem 60 og 64 år kunne tilkendes den mellemste førtidspension, hvis de opfyldte de helbredsmæssige betingelser for den højeste førtidspension.

Forhøjet almindelig førtidspension blev tildelt personer af tre årsager: 1) af helbredsmæssige årsager til personer mellem 18 og 59 år, når erhvervsevnen var nedsat med 1/2 til 2/3. 2) Af helbredsmæssige og sociale årsager til personer mellem 18 og 59 år, når erhvervsevnen var nedsat med mindst halvdelen, uden at nedsættelsen alene skyldtes helbredsmæssige forhold og 3) af sociale og helbredsmæssige årsager til personer mellem 50 og 59 år.

Personer i alderen 60 til 64 år, som opfyldte en af de ovenstående betingelser for førtidspension, kunne få tilkendt almindelig førtidspension.

Fælles for de fire typer af førtidspensioner er, at de alle indeholder et grundbeløb samt et pensionstillæg, som er indkomstreguleret. Ud over den almindelige førtidspension, indeholder de andre førtidspensioner også ydelser, som ikke er indkomstreguleret. Fx består den højeste førtidspension af et grundbeløb, et pensionstillæg, et invaliditetsbeløb samt et erhvervsudygtighedsbeløb.

Hvis en førtidspensionists erhvervsevne forbedres væsentligt eller hvis indtægten fra arbejde vedvarende overstiger det dobbelte af førtidspensionens grundbeløb, kan kommunen rejse sag om frakendelse eller overflytning til en anden pension.³ Førtidspensionens grundbeløb var i 2002 kr. 52.524.

² Derudover kunne man få forskellige tillæg som fx bistanstillæg eller plejetillæg.

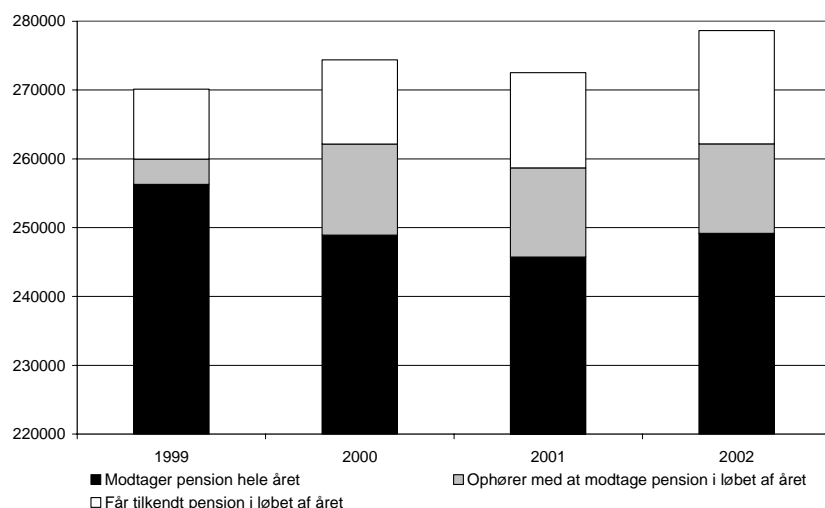
³ Lovens §44 (Lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v., nr. 1164 af 19. december 2003) siger, at kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om frakendelse eller overflytning til anden pension, hvis pensionistens arbejdsindtægt vedvarende overstiger det dobbelte af grundbeløbet. Der skal dog foretages en konkret vurdering af, om arbejdsindtægtens størrelse kan forklares af pensionistens uddannelse, alder og beskæftigelsesmuligheder m.v., jf.

ARBEJDE & FØRTIDSPENSION

I årene 1999 til 2002 modtog mellem 270.000 og 278.000 personer førtidspension. Det svarer til ca. 8 procent af befolkningen i den erhvervsaktive alder. I 1999 og 2002 var tilgangen af førtidspensionister større end afgang. I 2000 og 2001 var tilgangen og afgang af førtidspensionister stort set lige stor, jf. figur 1.1.

Figur 1.1

Antal førtidspensionister i perioden 1999 til 2002, opdelt efter om de modtager førtidspension hele året, stopper med at modtage i løbet af året og om de får tilkendt førtidspension i løbet af året.

Lidt under 1/5 af førtidspensionisterne havde i årene 1999 til 2002 arbejde som selvstændig eller lønmodtager i skånejob, ordinær beskæftigelse eller beskyttet beskæftigelse, jf. tabel 1.2. I 1999 havde 17,7 procent således et arbejde. Denne andel var i 2002 steget til 19,7 procent – en stigning på 2 procentpoint. Stigningen er et udtryk for en stigning i

§15, stk.3. Det betyder m.a.o., at førtidspensionister i nogle tilfælde kan bevare pensionen, selvom de tjener mere end det dobbelte af grundbeløbet.

andelen af lønmodtagere, mens andelen af selvstændige har været konstant. I 1999 arbejdede 13,4 procent af førtidspensionisterne således som lønmodtagere mod 15,6 procent i 2002. Af de 15,6 procent var 2,5 procent ansat i et skånejob med løntilskud og 13,1 procent var ansat i et ordinært arbejde.⁴

Resultaterne stemmer godt overens med tidligere undersøgelser. Dansk Arbejdsgiverforening (1999) fandt således, at 14 procent af førtidspensionisterne i 1998 arbejdede som lønmodtagere. Og Socialkommissionen (1992) fandt, at 4 procent af førtidspensionisterne i 1989 arbejdede som selvstændige. Det lader mao. til, at der siden 1992 ikke har været en udvikling i andelen af selvstændige blandt førtidspensionisterne.

Tabel 1.2

Førtidspensionisterne der modtager pension hele året, opdelt efter om de har arbejde eller ej, 1999 til 2002. Procent.

	1999	2000	2001	2002
Ej i arbejde	82,3	81,8	81,7	80,3
I arbejde	17,7	18,2	18,3	19,7
Skånejob	0,0	2,2	2,4	2,5
Skånejob og selvstændig	0,0	0,0	0,1	0,1
Lønmodtager (uden løntilskud)	13,4	11,7	11,7	13,1
Lønmodtager og selvstændig	0,7	0,7	0,6	0,7
Selvstændig	3,6	3,5	3,5	3,4
Antal personer	256.299	248.917	245.718	249.178

Note: For året 1999 er førtidspensionister i skånejob registreret som lønmodtagere.

I det efterfølgende betragter vi kun de personer, der modtog førtidspension i hele 2002 – i alt 242.244 personer.

Når førtidspensionisterne opdeles efter, om de modtog almindelig førtidspension, forhøjet almindelig førtidspension, mellemste førtidspension eller højeste førtidspension viser det sig, at mellem knap 13 procent og 20 procent af førtidspensionisterne havde et arbejde i

⁴ I 1999 er det ikke muligt at skelne mellem førtidspensionister ansat i skånejob og førtidspensionister ansat i ordinært arbejde.

2002, jf. tabel 1.3. Knap 13 procent af de på almindelig førtidspension havde arbejde i 2002, mens 20 procent af de på mellemste førtidspension havde arbejde i 2002. Blandt førtidspensionister på højeste førtidspension havde godt 17 procent et arbejde i 2002. Resultaterne stemmer stort set overens med, hvad Dansk Arbejdsgiverforening (1999) og Juul (1992) tidligere har fundet i deres undersøgelser. Umiddelbart er det overraskende, at der er flere i arbejde blandt pensionister med den højeste pension end fx blandt pensionister med almindelig pension. Betingelsen for at få tilkendt den højeste førtidspension er, at ens erhvervsevne skal være nedsat med 99 til 100 procent, mens almindelig førtidspension tilkendes, når erhvervsevnen er nedsat med mellem 50 procent og 67 procent. Tabellen er dog ikke helt retvisende. Forhold som alder og køn er der ikke taget højde for – faktorer, som tidligere undersøgelser har vist, har en afgørende indflydelse på, om personer med funktionsnedsættelse deltager på arbejdsmarkedet, jf. Bengtsson (1997). Korrigerer vi for køns- og aldersforskelle og en række andre forskelle mellem pensionister i de fire pensionskategorier retter billedet sig en smule. Vi finder nu, at pensionisterne på den højeste førtidspension reelt har en lavere sandsynlighed for at være i beskæftigelse end de på den forhøjet almindelige førtidspension, jf. logistik analyse i bilag. Dog har pensionister på den mellemste førtidspension stadigvæk en større sandsynlighed for, at være i arbejde end de på forhøjet almindelig førtidspension eller på almindelig pension.

Tabel 1.3

Andel af førtidspensionister i beskæftigelse opdelt efter type af førtidspension, 2002. Procent.

	Ej i arbejde	I arbejde	Skåne-job	Løn-modtager	Selv-stændig	Antal personer
Højeste førtidspension	82,5	17,5	1,7	13,8	2,0	58.156
Mellemste førtidspension	80,0	20,0	3,7	12,4	4,0	108.022
Forhøjet alm. førtidspension	84,6	15,4	1,9	10,1	3,4	72.053
Almindelig førtidspension	87,3	12,7	0,2	7,8	4,8	4.013

ARBEJDSINDKOMST OG ARBEJDSOMFANG

I gennemsnit havde førtidspensionisterne i arbejde i 2002 en årsindkomst fra erhvervsarbejde, ud over førtidspensionen, på godt 37.000 kr., jf. tabel 1.4. Lavest erhvervsindkomst havde førtidspensionisterne med et almindeligt lønmodtagerarbejde. Dette kan skyldes, at gruppen også indeholder førtidspensionister i beskyttet beskæftigelse, hvor de aflønnes efter værdien af deres arbejde dog minimum 5 procent af mindstelønnen på området. I gennemsnit tjente lønmodtagerne knapt 34.000 kr. om året. Førtidspensionister i skånejob tjente i gennemsnit 39.000 kr. om året, mens selvstændige havde den højeste gennemsnitlige årsindkomst på 50.000 kr.

9 procent af førtidspensionisterne havde i 2002 en årsindkomst der næsten var på niveau med eller var over det dobbelte af førtidspensionens grundbeløb. Har førtidspensionister en arbejdsindtægt, der vedvarende overstiger det dobbelte af førtidspensionens grundbeløb, kan kommunen ifølge reglerne rejse sag om frakendelse eller overførsel til en anden pension (se også fodnote 3).

Tabel 1.4

Arbejdsindkomst for førtidspensionister i arbejde opdelt efter om de har et skånejob, er lønmodtager eller selvstændig, 2002. Procent.

Arbejdsindkomst	Skånejob	Lønmodtager	Selvstændig	I alt
Negativ	0,0	0,0	24,8	4,6
0-50.000	68,3	78,0	50,3	71,4
50.000 -100.000	21,1	13,2	10,4	13,9
100.000 -250.000	3,2	8,0	9,3	7,5
250.000->	0,0	0,8	5,2	1,5
Uoplyst	7,3	0,0	0,0	1,1
Gennemsnit	39.203	33.913	50.069	37.674
Antal personer	6.321	28.999	8.074	43.394

Note: 372 førtidspensionister i arbejde fik udbetalt 0 kr. i førtidspension i 2002. Udelades de af tabellen fås samme procentfordeling for "I alt" med undtagelse af kategorierne 0-50.000 (71,8 pct.), 100-250.000 (7,3 pct.) og 250.000> (1,3 pct.).

Førtidspensionisterne på forhøjet almindelig førtidspension havde i gennemsnit i 2002 den højeste årsindkomst fra erhvervsarbejde af de fire pensionsgrupper, jf. tabel 1.5. De tjente i gennemsnit 50.158 kr.

Til sammenligning tjente pensionisterne på højeste førtidspension i 2002 i gennemsnit 20.122 kr.. Dette indikerer formodentligt, at mange af førtidspensionisterne med højeste førtidspension arbejder i beskyttet beskæftigelse.

Tabel 1.5

Arbejdsindkomst for førtidspensionister i arbejde opdelt efter type af førtidspension, 2002. Procent.

Arbejdsindkomst	Højeste førtidspension	Mellemste førtidspension	Forhøjet alm. førtidspension	Almindelig førtidspension
Negativ	2,8	5,3	4,9	8,8
0-50.000	88,5	68,5	61,4	68,7
50-100.000	4,7	16,0	18,2	11,5
100-250.000	2,0	7,5	12,7	8,8
250.000->	1,0	1,5	2,1	2,2
Uoplyst	1,0	1,2	0,9	0,0
Gennemsnit	20.122	39.544	50.158	37.729
Antal personer	10.197	21.602	11.084	511

Note: 372 førtidspensionister i arbejde fik udbetalt 0 kr. i førtidspension i 2002.

I gennemsnit arbejdede førtidspensionister med et skånejob 22,3 timer om ugen i 2002. Det skal bemærkes, at den ugentlige arbejdstid er registreret som den højeste ugentlige arbejdstid i løbet af 2002. Det betyder, at vi formodentlig overvurderer det gennemsnitlige antal af timer om ugen førtidspensionisterne med skånejob arbejder. Godt 27 procent af førtidspensionisterne med skånejob havde i 2002 en højeste ugentlig arbejdstid på fuldtid, det vil sige 30 til 37 timer, mens godt 39 procent havde en højeste ugentlig arbejdstid på 20 til 29 timer. De resterende 33 procent havde en højeste arbejdstid på under 20 timer om ugen, jf. tabel 1.6.

Tabel 1.6

Arbejdstimer per uge for førtidspensionister i skånejob, 2002. Procent

Timer per uge i skånejob	Procent
1-9	4,6
10-14	11,5
15-19	17,0
20-24	30,7
25-29	8,4
30-34	9,6
35-37	18,2
Gennemsnit	22,3
Antal personer	6.321

Note: Den ugentlige arbejdstid er registreret som den højeste ugentlige arbejdstid i løbet af året 2002.

Førtidspensionister, som arbejder, er ofte ansat i den offentlige sektor. Knap 57 procent af førtidspensionisterne i et skånejob og knap 53 procent af førtidspensionisterne med et lønmodtagerarbejde var i 2002 ansat i den offentlige sektor, jf. tabel 1.7. Til sammenligning udgjorde sektorens andel af den samlede beskæftigelse i 2002 godt 35 procent. Resultatet er ikke så overraskende. Tidligere undersøgelser har fundet, at de offentlige virksomheder oftere end private virksomheder ansætter personer med handicap, jf. Kruhøffer og Høgelund (2001). Andelen af førtidspensionister ansat inden for brancherne ”Landbrug, fiskeri og råstof”, ”Energi og vandforsyning” og ”Handel, hotel og restauration” svarer stor set overens med branchernes andel af den samlede beskæftigelse.

Tabel 1.7

Førtidspensionister i skånejob eller lønmodtagerarbejde opdelt på branche, 2002. Procent.

	Skånejob	Løn- modtager	Arbejds- markedet
Landbrug, fiskeri og råstof	4,2	3,1	3,2
Industri	9,7	8,1	16,3
Energi og vandforsyning	0,2	0,6	0,5
Bygge- og anlægsvirksomhed	2,8	3,2	6,3
Handel, hotel og restauration	18,5	16,0	17,6
Transportviks. og telekommunikation	2,8	5,7	6,5
Finansieringsvirksomhed og forretningservice mv.	4,9	10,4	13,4
Offentlig virksomhed og andre pers. tjenester	56,9	52,9	35,7
Uoplyst [*]	0,0	0,0	0,5
Antal personer	4.346	14.138	2.692.540

Note: Tal for arbejdsmarkedet kommer fra Danmarks Statistikbank og omfatter beskæftigede personer i alderen 16 til 66 år.

^{*}For førtidspensionister i skånejob mangler der brancheoplysninger for 1.975 personer, svarende til 31 procent af førtidspensionisterne i skånejob.

^{*}For førtidspensionister med et lønmodtagerarbejde mangler der brancheoplysninger for 14.861 personer, svarende til 51 procent af førtidspensionisterne med et lønmodtagerarbejde.

HVILKE FØRTIDSPENSIONISTER ARBEJDER?

Førtidspensionister i arbejde er forholdsvis ofte mænd under 50 år med dansk oprindelse bosat på Fyn eller i Jylland. Mændene udgør således 55 procent af førtidspensionisterne i arbejde mens de kun udgør 41 procent af pensionisterne uden arbejde, jf. tabel 1.8. Godt 45 procent af pensionisterne i arbejde er under 50 år, mens det for pensionisterne uden arbejde kun er 28 procent. Knap 97 procent af førtidspensionisterne i arbejde har dansk oprindelse - for førtidspensionisterne uden arbejde er det 92 procent. En forskel på 5 procentpoint. Opdeler vi førtidspensionisterne med henholdsvis dansk og indvandrebaggrund efter, om de er i arbejde eller ej, fremtræder forskellen tydeligere. Godt

19 procent af førtidspensionisterne med dansk oprindelse arbejder, mens andelen blandt førtidspensionisterne med indvandrebaggrund er mindre end det halve – kun 8 procent, jf. bilagstabel B.3. Dette mønster kendes også fra personer, som ikke modtager førtidspension, hvor erhvervsdeltagelsen er væsentlig lavere blandt personer med indvandrebaggrund end blandt personer med dansk oprindelse. 62 procent af førtidspensionisterne med arbejde er bosat på Fyn eller i Jylland, til sammenligning er godt 54 procent af førtidspensionisterne uden arbejde bosat på Fyn eller i Jylland.

For forhold som samlivsstatus og hjemmeboende børn er forskellene mellem førtidspensionister i henholdsvis arbejde og ikke i arbejde små. Godt 49 procent af førtidspensionisterne i arbejde har en samlivspartner, mens det er 46 procent for pensionisterne uden arbejde – en forskel på 3 procentpoint. Knap 13 procent af førtidspensionisterne i arbejde har hjemmeboende børn mens det for pensionisterne uden arbejde er knap 9 procent.

Lidt overraskende er der ikke de store forskelle i indikatorerne for førtidspensionisternes helbred og arbejdsevne. Man kunne ellers forstille sig, at førtidspensionister med et relativt godt helbred/arbejdsevne i højere grad arbejdede end de med et dårligt helbred/arbejdsevne. Som indikator for førtidspensionisternes arbejdsevne har vi førtidspensionstypen. Som nævnt ovenfor viser det sig overraskende, at der er flere i arbejde blandt førtidspensionister med mellemste pension end blandt pensionister med almindelig eller forhøjet almindelig pension. Som mål for helbred benytter vi antallet af sengedage indlagt på sygehus samt antallet af kontakter til henholdsvis almindelig og speciallæge. Da personer med dårligt helbred forholdsvis ofte har nedsat arbejdsevne, kunne det forventes, at pensionister i arbejde har færre lægebøger og færre sengedage end pensionister, som ikke arbejder. Det er dog kun antallet af sengedage i forbindelse med sygdom, hvor vi kan se en mindre forskel mellem de førtidspensionister, der arbejder, og de, der ikke arbejder. Knap 84 procent af førtidspensionisterne i arbejde havde i 2001 ingen sengedage i forbindelse med sygdom - for pensionisterne uden arbejde er det 81 procent. For antallet af kontakter til speciallæge lader det umiddelbart til, at førtidspensionister i arbejde generelt har færre kontakter til speciallæge end de uden arbejde. Således har knap 82 procent af førtidspensionisterne i arbejde ingen kontakt med en speciallæge i 2001, mens det i gruppen af førtidspensionister uden

arbejde er knap 80 procent. Dog finder vi, når vi tager højde for betydningen af andre forhold, som fx køn, alder, førtidspensionstype, osv., at antallet af kontakter til speciallæge ikke har en entydig effekt, jf. logistisk analyse i bilag. Det samme gælder, når vi kigger på førtidspensionisternes brug af alment praktiserende læge.

Resultaterne tyder således ikke på, at helbred har den forventede effekt. Det er overraskende, fordi andre undersøgelser finder, at helbredsproblemer reducerer deltagelsen på arbejdsmarkedet, jf. fx Bengsson (1997) og Høgelund (2003). Når der ikke er forskel på, hvor mange der arbejder, når vi opdeler efter helbredsmålene, kan det måske hænge sammen med de mål, vi benytter. En forudsætning for tilkendelse af førtidspension er, at erhvervsevnen er varigt nedsat, hvilket indebærer, at helbredstilstanden ikke kan forventes blive væsentligt bedre med tiden. Hvis førtidspensionisternes helbredstilstand i høj grad er stationær, er der derfor ikke nødvendigvis et større behov for lægebehandling blandt de uden arbejde end blandt de i arbejde. Derfor vil antal besøg hos egen læge og speciallæge og antal sengedage på hospital ikke vise, om førtidspensionister uden arbejde har dårligere (stationært) helbred end førtidspensionister i arbejde.

Ligesom med helbred kunne det forventes, at erhvervsdeltagelsen er størst blandt førtidspensionister med mange uddannelsesmæssige ressourcer. Det bekræftes i begrænset omfang, således har knap 9 procent af førtidspensionisterne i arbejde en videregående uddannelse, mens andelen blandt førtidspensionisterne uden arbejde er knap 8 procent. Det er ikke en stor forskel, men når vi tager højde for andre forhold, såsom alder, køn, førtidspensionstype, osv. er forskellen signifikant, jf. logistisk analyse i bilag.

Alt i alt kan det konkluderes, at de største forskelle mellem førtidspensionister med arbejde og førtidspensionister uden arbejde er på førtidspensionstype og de traditionelle demografiske variable, såsom køn, alder, statsborgerskab og region.

Tabel 1.8

Førtidspensionister i arbejde og ej i arbejde opdelt på socio-demografiske variable, 2002. Procent

	Ej i arbejde	I arbejde
Køn		
Mand	41,0	55,0
Kvinde	59,0	45,0
Antal personer	195.049	43.287
Alder		
18-29	2,4	6,4
30-39	7,5	14,9
40-49	18,3	24,2
50-67	71,8	54,6
Antal personer	195.049	43.287
Højest fuldførte uddannelse		
Ingen uddannelse	4,5	4,8
Grundskole	61,4	59,8
Gymnasial	2,4	2,4
Erhvervsfaglige	24,0	24,1
Korte videregående uddannelser	1,6	1,9
Mellemlange videregående uddannelser	5,0	5,3
Lange videregående uddannelser	1,0	1,6
Antal personer	195.049	43.287
Region		
Hovedstaden	28,5	21,0
Sjælland	17,3	16,9
Syddanmark	23,5	25,3
Midtjylland	19,9	25,0
Nordjylland	10,8	11,8
Antal personer	194.828	43.196
Samliv		
Enlig	54,0	51,4
Samliv	46,0	48,6
Antal personer	195.049	43.287
Hjemmeboende børn		
Nej	91,1	87,1
Ja	8,9	12,9
Antal personer	195.049	43.287

Statsborgerskab

Dansk	92,3	96,9
Indv./efterkommere af indv. fra udviklede lande	4,8	1,9
Indv./efterkommere af indv. fra ikke udviklede lande	2,9	1,2
Antal personer	195.049	43.287

Antal kontakter til almindelig læge 2001

0 kontakter	9,4	9,7
1-2 kontakter	11,2	13,9
3-5 kontakter	15,4	18,6
6-9 kontakter	17,3	18,7
10 og over	46,6	39,0
Antal personer	194.870	43.266

Antal kontakter til speciallæge 2001

0 kontakter	79,8	81,7
1 kontakter	6,4	6,1
2-5 kontakter	8,7	8,0
6 og over	5,0	4,2
Antal personer	194.870	43.266

Antal sengedage indlagt på sygehus i 2001

Ingen sengedage	80,6	83,6
0 hele sengedage	0,6	0,6
1-3 sengedage	8,2	7,6
4-7 sengedage	3,8	3,3
over 7 sengedage	6,9	4,9
	194.870	43.266

Note: *Den gennemsnitlige erhvervs erfaring siden 1980 er udregnet som antal år i beskæftigelse siden 1980 divideret med antal år i den erhvervsaktive alder siden 1980.

BILAG

DATA

Analyserne i arbejdsrapporten er baseret på omlysninger fra Amfora, Skåne- og fleksjobregistret, Husstands-, familie- og indvandreregistret, sygehusbenyttelsesregisteret, den sammenhængende socialstatistik, registeret for sociale pensioner, den integrerede database for arbejdsmarkedsforskning (IDA) og fra indkomstregisteret.

Udtrækket af data omfatter personer, der på et eller andet tidspunkt i perioden fra 1999 til 2002 har modtaget førtidspension. En person regnes som førtidspensionist i et givent år, hvis vedkommende har modtaget førtidspension i en periode (eller i hele året) i det pågældende år.

Tabeller

Tabel B.1

Førtidspensionister i arbejde eller ej i arbejde opdelt efter ressource og demografiske variable, 2002. Procent.

	Ej i arbejde	Skånejob	Løn- modtager	Selv- stændig
Køn				
Mand	41,0	55,7	51,9	65,9
Kvinde	59,0	44,3	48,1	34,1
Antal personer	195.049	6.315	28.962	8.010
Alder				
18-29	2,4	10,0	7,3	0,4
30-39	7,5	27,5	15,3	3,5
40-49	18,3	33,2	25,2	13,3
50-67	71,8	29,4	52,2	82,8
Antal personer	195.049	6.315	28.962	8.010
Højest fuldførte uddannelse				
Ingen uddannelse	4,5	4,6	5,6	1,8
Grundskole	61,4	61,9	61,6	51,8
Gymnasial	2,4	3,7	2,3	1,9
Erhvervsfaglige	24,0	22,6	22,2	32,2
Korte videregående udd.	1,6	1,7	1,7	2,5
Mellemlange videregående udd.	5,0	4,5	5,1	6,7
Lange videregående udd.	1,0	1,1	1,4	3,0
Antal personer	195.049	6.315	28.962	8.010
Region				
Hovedstaden	28,5	18,5	23,2	14,6
Sjælland	17,3	11,8	18,1	16,5
Syddanmark	23,5	28,7	24,1	26,9
Midtjylland	19,9	27,7	24,4	25,5
Nordjylland	10,8	13,3	10,2	16,6
Antal personer	194.828	6.296	28.909	7.991
Samliv				
Enlig	54,0	59,1	54,5	34,4
Samliv	46,0	40,9	45,5	65,6
Antal personer	195.049	6.315	28.962	8.010

Hjemmeboende børn

Nej	91,1	82,6	87,6	88,4
Ja	8,9	17,4	12,4	11,6
Antal personer	195.049	6.315	28.962	8.010

Statsborgerskab

Dansk	92,3	97,9	96,5	97,5
Indv./eftk. af indv. fra udvik. land	4,8	1,2	2,2	1,6
Indv./eftk. af indv. fra ikke udvik. land	2,9	1,0	1,4	0,9
Antal personer	195.049	6.315	28.962	8.010

Antal kontakter til almindelig læge i 2001

0 kontakter	9,4	10,1	9,8	9,2
1-2 kontakter	11,2	14,8	13,7	14,0
3-5 kontakter	15,4	18,4	18,4	19,3
6-9 kontakter	17,3	17,4	18,6	20,5
10 og over	46,6	39,3	39,5	37,1
Antal personer	194.870	6.314	28.947	8.005

Antal kontakter til speciallæge i 2001

0 kontakter	79,8	82,2	81,4	82,5
1 kontakter	6,4	6,1	6,2	5,5
2-5 kontakter	8,7	7,4	8,1	8,2
6 og over	5,0	4,3	4,3	3,8
Antal personer	194.870	6.314	28.947	8.005

Antal sengedage indlagt på sygehus i 2001

Ingen sengedage	80,6	84,4	83,6	83,1
0 hele sengedage	0,6	0,8	0,6	0,5
1-3 sengedage	8,2	7,3	7,9	6,9
4-7 sengedage	3,8	3,2	3,3	3,5
over 7 sengedage	6,9	4,3	4,7	6,0
Antal personer	194.870	6.314	28.947	8.005

Ægtefælles pensionsstatus

Enlig	57,5	65,0	58,9	37,4
Folkepension	5,9	0,4	2,0	3,1
Førtidspension	9,7	8,2	8,3	11,8
Venteydelse/invaliditetsydelse	0,1	0,3	0,2	0,1
Ikke Pensionist	26,8	26,0	30,6	47,5
Antal personer	183.100	5.740	26.757	7.359

Tabel B.2

Førtidspensionisters sandsynlighed for at være i beskæftigelse (logistisk analyse).

	Estimat	SE	Pr> ChiSq
Pension*			
Højeste førtidspension	-0,1785	0,0161	<,0001
Mellemste førtidspension	0,1039	0,0133	<,0001
Forhøjet alm. og alm. Førtidspension	--		
Køn*			
Mand	0,5746	0,0116	<,0001
Kvinde	--		
Alder*			
18-29	--		
30-39	-0,3643	0,0293	<,0001
40-49	-0,8016	0,0278	<,0001
50-67	-1,3877	0,0269	<,0001
Højest fuldførte uddannelse*			
Ingen uddannelse	0,1099	0,0271	<,0001
Grundskole	--		
Gymnasial	-0,00722	0,0365	0,8434
Erhvervsfaglige	0,099	0,0136	<,0001
Korte videregående uddannelser	0,3506	0,0416	<,0001
Mellemlange videregående uddannelser	0,3138	0,0251	<,0001
Lange videregående uddannelser	0,8048	0,0467	<,0001
Region*			
Hovedstaden	--		
Sjælland	0,2014	0,0179	<,0001
Syddanmark	0,3284	0,0163	<,0001
Midtjylland	0,5007	0,0165	<,0001
Nordjylland	0,3137	0,0202	<,0001
Samlivsstatus*			
Enlig	--		
Samliv	0,2984	0,0122	<,0001

Hjemmeboende børn *			
Nej	--		
Ja	0,0836	0,0192	<,0001
Statsborgerskab *			
Dansk	--		
Indvandrere/efterkommere af indvandrere fra udvik. land	-1,3246	0,0479	<,0001
Indvandrere/efterkommere af indvandrere fra ikka udvik. Land	-1,0168	0,0376	<,0001
Antal kontakter til almindelig læge i 2001 *			
0 kontakter	--		
1-2 kontakter	0,1933	0,0232	<,0001
3-5 kontakter	0,2166	0,0221	<,0001
6-9 kontakter	0,1651	0,0222	<,0001
10 og over	-0,0445	0,0206	0,0309
Antal kontakter til speciallæge i 2001 *			
0 kontakter	--		
1 kontakter	0,0883	0,0233	0,0001
2-5 kontakter	0,1064	0,0206	<,0001
6 og over	0,00142	0,0276	0,9591
Antal sengedage indlagt på sygehus i 2001 *			
Ingen sengedage	--		
0 hele sengedage	-0,2002	0,0727	0,0059
1-3 sengedage	-0,0992	0,0209	<,0001
4-7 sengedage	-0,0989	0,0305	0,0012
over 7 sengedage	-0,2721	0,0251	<,0001
Konstant	-1,1694	0,0341	<,0001

Note: * = variabel er signifikant på 0,0001 niveau.

N= 237.824

Tabel B.3

Førtidspensionister med henholdsvis dansk og indvandrebaggrund opdelt efter om de har arbejde eller ej, 2002. Procent

Statsborgerskab	Ej i arbejde	Arbejder
Dansk	81,1	18,9
Indvandrere/efterkommere af indvandrere fra udviklede lande	91,8	8,2
Indvandrere/efterkommere af indvandrere fra ikke udviklede lande	91,5	8,5

LITTERATUR

Bengtsson, J. (1997)

Handicap og funktionsbæmning i halvfemsere, København: Socialforskningsinstituttet. Rapport 97:1

Clausen, T., Pedersen, J. G., Olsen, B. M. og Bengtsson, S. (2004)

Handicap og beskæftigelse – et forhindringsløb?, København: Socialforskningsinstituttet. Rapport 04:03

Dansk Arbejdsgiverforening (1999)

Socialpolitikken & arbejdsmarkedet, København: Dansk Arbejdsgiverforening

Høgelund, J. (2003)

In Search of Effective Disability Policy. Comparing the Developments and Outcomes of Dutch and Danish Disability Policies. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Juul, S. (1992)

Yngre førtidspensionister, København: Socialforskningsinstituttet. Rapport 92:17

Kruhøffer, A. & Høgelund, J. (2001)

Virksomheders sociale engagement – Årbog 2001, København:
Socialforskningsinstituttet. Rapport 01:12

Socialkommissionen (1992)

Uden arbejde – overførselsindkomst til midtergruppen, København:
Socialkommissionen, 1992.